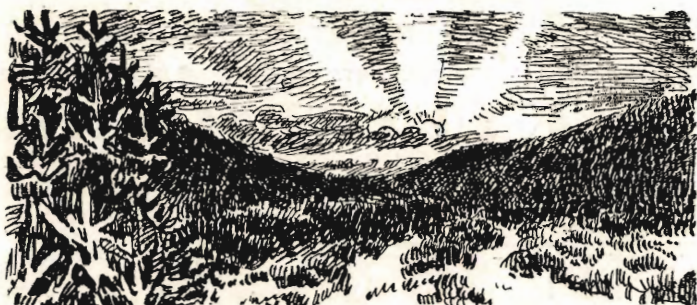

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 5

15. Maj

56. Aarg.

UDGIVET AF DET DANSKE HEDESELSKAB

1935

FJERN TOBAKSRØG

og bring Fyrreskovens Friskhed ind
i Deres Stuer — ved at forstøve

DANAPIN-OZON — i
DANAPIN-OZON-FORSTØVEREN

Ozon-Forstøveren alene Kr. 4,—
med en Flaske Ozon „ 6,50

faas i alle Parfumerier, hos
Købmænd og Materialister
samt paa Apotekerne.

Hvorfor selv løbe Risikoen, naar vi overtager

Brandforsikring
Indbrudsforsikring
Vandskedeforsikring m. m.

◆ Forlang Tilbud paa alle Arter Forsikringer. ◆ Gratis Vejledning. ◆

A/S **NORDISK BRANDFORSIKRING**
GRØNNINGEN 25 - KØBENHAVN

CEMENT

„RAPID“

RAPID-CEMENT

Hurtighærdnende Portland-Cement; opnaar
efter 3 Døgn Hærdning ca. 40 % større
Styrke end normal Portland-Cement.

DANSK CEMENT CENTRAL

Aktieselskabet
**De danske
Sukkerfabrikker**
København

VIBORG ANDELS-SVINESLAGTERI
Vort Udsalg bringes i Erindring
TELEFON 779

J. Chr. Petersens
Papirhandel

*„Hvælvingen“
ved Nikolaj Taarn
København K.*

*Hovedforhandler
af Statens Papir*

Tryksager - Protokoller

REMINGTON

Bedste og mest benyttede
Skrivemaskine.
Eneforhandler for Danmark:

L. KRISTENSEN
75, Raadhuspladsen,
København V.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)
— Grundlagt 1887 —

KOLDING
Telefon 43

**A/S Dansk
Folkeforsikringsanstalt.**
(Statsanerkendt og statskontrolleret.)
Anker Heegaardsgade 13,
København V.
Ingen Lægeattest.
Præmien opkræves hver Uge.

Brostrøms
Planteskole, Viborg
v. C. Nielsen
Hårdføre, jydsk
Planter for Have,
Mark og Skov.
Telefon 42.

Annoncér i
Hedeselskabets Tidsskrift

Varde Bank

Esbjerg Afdeling

Kongensgade 62
og Fiskerihavnen

SIN

Livsforsikring
Livrenteforsikring
Ulykkesforsikring
Ansvarsforsikring
Hospitalsforsikring
Grundejerforsikring
Automobilforsikring
Invalideforsikring

tegner man i

NORDISK

Livsforsikrings-A/S af 1897 ■ Ulykkesforsikrings-A/S af 1898

Hovedkontorer:
St. Kongensgade 128 — Grønningen 17, København K.
Telefon 2860

Indhent Tilbud!

Tegn Annonce i

Jydsk Telefonbog

Jydsk Telefon-Aktieselskab
Aarhus

Kampmann & Herskind^{A/S}

Kul og Cokes Import

Vestergade 2 København Telefon 2628

UDRYD MUSENE

- SPRED RATINSYGDOMMEN
- BLANDT SKADEDYRENE

Fordelen ved at bruge Ratin til Udryddelse af Mus i Skove ligger dels i Bakteriekulturens absolutte Dræbeevne overfor Markmus og Rødmus, dels i Smitten fra Mus til Mus, saaledes at det ikke alene er de Mus, der æder Ratin, men ogsaa de, der smittes af den, som dør. Følg nøje Brugsanvisningen, læg tilstrækkelig store Kvanta og fortsæt med systematiske Ud-lægninger Aar for Aar. Vi kan, om ønskes, efter nærmere Aftale levere Ratin tilberedt og pakket færdig til Brug. Nærmere Oplysninger sendes paa Forlangende.

RATIN

Chr. d 9s. Gade 5 København K. Telf. 3662-14362.

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros.
Bogtrykkeri.
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31-33.
Telf. Viborg 802-803.

Aktieselskabet

Vejle Bolte- & Møtrikfabrik.

Grundlagt 1899.

Telefoner:
Kontor 93 & 1093.
Fabrik 2120 (2 Linier).

Telegr.-Adr.:
Boltefabriken.

**Alle Slags Bolte Skruer,
og Skinnespiger.**

Leverandør til
De danske Statsbaner.

Det kgl. octr. alm.

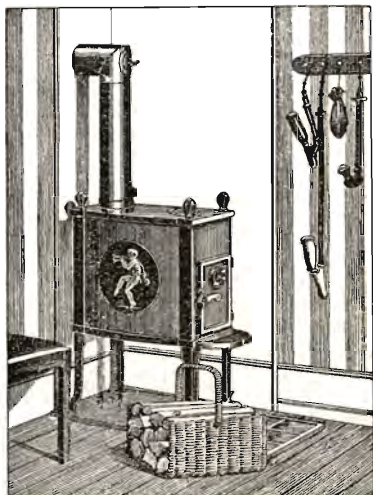
Brandassurance-Compagni

Stiftet 1798 — tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring.

Hovedkontor: Højbroplads 10

Tlf. C. 447

„HESS“-BRÆNDEOVNEN

byder følgende Fordele:

Let Opstilling
Bekvem og hurtig Optænding
Nøjagtig Regulering
Stort Fyrrum til langt Brænde
Enkel Konstruktion
Bekvem Rensning
Stor Varmeevne

Leveres i 8 Størrelser
Faas hos vore Forhandlere

C. M. HESS' FABRIKKER $\frac{A}{S}$ -VEJLE

Den sjællandske Bondestands Sparekasse
Vestervoldgade 107 København V

Kl. 9-3, Lørdag 9-2, Lørdag Aften 6-8.
Telefon 6666 m. Omstill. Provinstlf. 6.
Indskud paa 3 Mdr., alm. Vilkaar, Check-Konto.

Herning Hede-
& Discontobank.

10-12 $\frac{1}{2}$, 2 $\frac{1}{2}$ -5.
Telefon 5, 273 og 720.

Spare- og Laanekassen for
Nyköbing Mors og Omegn.

Kontortid 10-12 og 2-4 $\frac{1}{2}$.
Telefon 20.

Aktieselskabet
AARHUUS PRIVATBANK

— stiftet 1871 —

Aarhus:
Hovedkontor.

København:
Nygade 1.

Aktiekapitalen & Reserver ca. 17 Mill. Kr.
hæfter til Sikkerhed for alle Indskud.

A. Philipsen & Co., Viborg.

Maskinanlæg - Automobiler.
Telefon 532-1064.
Elektriske Anlæg - Vandværks-
anlæg. Telefon 174-274.

Andels-Anstalten Tryg

tegner alle Arter af Livsforsikringer.

Hovedkontor: Rosenørnsallé 1 — København.

AALBORG TAFFEL AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 5.

15. Maj.

1935.

Indtrædende Medlemmer indtegnes hos Selskabets Forretningsførere. Medlemsbidraget er enten aarlig mindst 5 Kr. eller en Gang for alle mindst 100 Kr. Større Bidrag modtages gerne. Korrespondancer og Afhandlinger bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Selskabets Medlemmer anmodes om stadig at holde vedkommende Forretningsfører bekendt med deres Adresse.

Tidsskriftet udgaar 1 Gang om Maanedn og sendes uden Vederlag til Selskabets Medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Annoncepris efter Aftale og Tilbud.

Indhold: Repræsentantvalgene til Det danske Hedeselskab i 1935. — Nye Resultater fra Hedeselskabets Dræningsforsøg. — Farlig Hede- og Plantagebrand. — Skovende-Starup Plantage. — Litteratur: Chr. Dalgas: Erindringer og Erfaringer. — Ludvig Svendsen: Fuglenes Ø i Øresund. — Nye Plantagearealer. — Mindre Meddelelser.

REPRÆSENTANTVALGENE TIL DET DANSKE HEDESELSKAB I 1935.

I Henhold til Det danske Hedeselskabs Vedtægter § 6 skal der i Aar foretages Valg af 17 Medlemmer til Selskabets Repræsentantskab, nemlig:

1 i Aalborg Amt, 1 i Aarhus Amt, 1 i Hjørring Amt, 2 i Randers Amt, 2 i Ribe Amt, 2 i Ringkøbing Amt, 1 i Sønderborg Amt, 1 i Thisted Amt, 1 i Tønder Amt, 2 i Vejle Amt, 2 i Viborg Amt og 1 i Sjællands Stift.

De afgaaende Medlemmer er:

- For Aalborg Amt: Godsejer C. C. Branth, Sødringholm pr. Havndal.
- „ Aarhus Amt: Godsejer A. Pontoppidan, Constantinsborg pr. Ormslev.
- „ Hjørring Amt: Grdjr. Rendbæk, Mindely pr. Brovst (død).
- „ Randers Amt: { Kammerherre Juel, Meilgaard, Tranehuse.
Proprietær C. Suhr Kirketerp, Alstrupgaard
pr. Hadsten.
- „ Ribe Amt: { Højskoleforstander Appel (død).
Proprietær Fr. Momsen (død).
- „ Ringkøbing Amt: { Pastor E. Terkelsen (død).
Grdjr. M. Lambæk (død).
- „ Sønderborg Amt: Proprietær A. Krenzen, Hjortspring, Als, der efter eget Ønske er udtraadt af Repræsentantskabet.

- For *Thisted Amt*: Sparekassedirektør *F. Bang*, Nykøbing M.
 „ *Tønder Amt*: Grdjr. *Chr. Ludvigsen*, Sandet pr. Branderup.
 „ *Vejle Amt*: { Stiftamtmand *Bardenfleth* (død).
 { Proprietær *A. Holm*, Borchsminde pr. Braaskov.
 „ *Viborg Amt*: { Hofjægermester *Chr. Lüttichau*, Tjele.
 { Folketingsmand *Laust Nørskov*, Nørskov-
 gaard pr. Møldrup.
 „ *Sjællands Stift*: Overretssagfører *Axel Hulegaard*, København
 (sidstnævnte suppleringsvalgt i 1933).

— — —
 I Vedtægternes § 6 hedder det bl. a.:

„Alle Selskabets Medlemmer er berettiget til at deltage i ethvert Valg af de 34 Repræsentanter, naar de har betalt Bidrag for det Kalenderaar, i hvilket Valget foregaar, eller er livsvarige Medlemmer. Ethvert Medlem har een Stemme.

Naar almindelige Valg skal finde Sted i den efter Tur afgaaende Gruppe, sendes der med et i Juli Maaned udgaaende Hæfte af Tidsskriftet Stemmesedler til alle Selskabets Medlemmer, hvorhos der i Tidsskriftet gives Meddelelse dels om, hvilke Repræsentanter, der skal afgaa, hvor mange der skal vælges, og i hvilke Kredse disse skal være bosiddende, dels om, at der ikke maa stemmes paa flere i hver enkelt Kreds, end der skal vælges i denne, og at der kun kan stemmes paa Medlemmer af Selskabet.

En Stemmeseddel er kun gyldig, naar den er udfyldt i Overensstemmelse hermed, er forsynet med tydelig Angivelse af Stemmegiverens Navn og Bopæl og indsendes inden den paafølgende 15. August til Selskabets Hovedkontor.

I August eller September Maaned holder derefter en af Repræsentantskabet paa sidste Møde før Valget udnævnt Valgbestyrelse paa 3 Medlemmer et Møde til Aabning af Stemmesedlerne og Sammentælling af Stemmerne. I Tilfælde af Stemmelighed foretages Lodtrækning. Valgbestyrelsens Formand giver de valgte Meddelelse om Valget, hvis Udfald bekendtgøres i det først udgaaende Hæfte af Tidsskriftet. Klager over Valgets Gyldighed i en enkelt eller flere Kredse afgøres af Repræsentantskabet i dets først paafølgende Møde. De nyvalgte Repræsentanters Funktions-tid regnes fra den efter Valget følgende 1. Dag i en Maaned.“

I Overensstemmelse med Vedtægterne vil en Stemmeseddel blive udsendt med det kommende Julinumner.

Tidsskriftets Redaktion modtager gerne Forslag til Genvalg eller Nyvalg, saaledes at disse Forslag, der maa undertegnes med Navn, kan offentliggøres i Juni- eller Julinumneret.

NYERE RESULTATER FRA HEDESELSKABETS DRÆNINGSFORSØG.

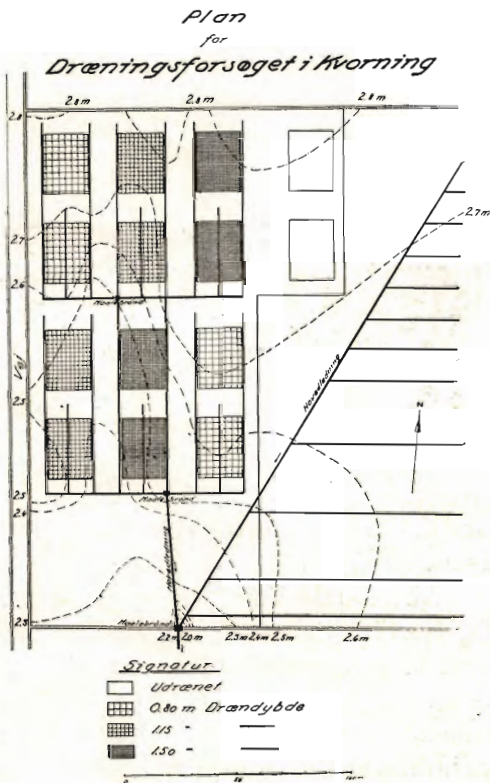
I en foreløbig Beretning om Dræningsforsøget i Kvorning, der blev udsendt af Hedeselskabet i 1930, og som er anmeldt i Hedeselskabets Tidsskrift 1931, S. 148, er der gjort Rede for de første tre Aars Forsøgsresultater. Denne Redegørelse omhandlede dels Udbyttet paa udrænet, stærkt drænet og svagere drænet Jord og dels Observationerne af Nedbørs-, Afstrømnings- og Grundvandstandsforhold.

Da der nu er gaaet yderligere fem Aar, menes det at kunne paaregne nogen Interesse, at der meddeles lidt om Resultaterne for disse Aar. Der er ydermere Anledning dertil, fordi Udbyttetallene opfordrer til at beskæftige sig med Spørgsmaalet om, hvorvidt Virkningen af stærkere og svagere Dræning ofte under vore Forhold kan ventes at blive omtrent ens.

Der skal her kun omtales Udbytteforholdene, som jo har den største praktiske Interesse, idet Materialet fra Forsøget agtes behandlet mere indgaaende i en senere Beretning. For at lette Oversigten medtages i det følgende Udbyttetallene for samtlige otte Aar, i hvilke Forsøget nu har ligget.

Forsøget er anlagt paa ret stiv Lerjord, idet Indholdet af Ler beregnet af Tørstof varierer mellem 37 og 46 pCt. i Muldlaget og fra 42 til 82 pCt. i 50 cm Dybde. Arealet er fladt og forholdsvis lavt beliggende. Mulddybden er 25—30 cm, kun undtagelsesvis lidt mindre.

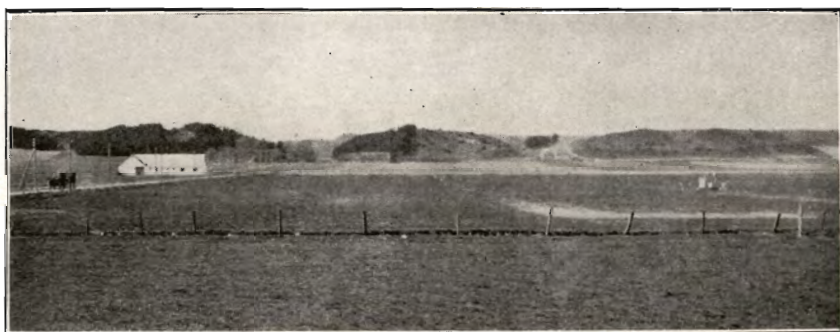
Af et samlet Areal paa ca. 8,0 ha blev lidt under 2,0 ha i 1926 indtaget til Forsøg. Der foretoges her Dræning til 3 Dybder, nemlig 80, 115 og 150 cm, ligesom der for hver Drændybde blev

indlagt Drænafstande paa 22 og 11 m. Til Sammenligning er et Stykke udrænet.

Til nærmere Orientering angaaende de valgte Drændybder og Drænafstande skal anføres, at der for den Del af Marken, som ikke er medtaget under Forsøget, men som er drænet efter almindeligt gældende Regler, er benyttet en Drændybde paa ca. 1,0 m, hvilket dog var lidt mindre end ønsket, og en Afstand mellem Ledningerne paa 15,0 m. Enkelte af disse Dræn blev dog udskudt, saaledes at Dele af dette Areal har 30 m Drænafstand.

Efter veludført Dræning blev Forsøget tilsaaet med Havre i Foraaret 1927. Det følgende Aar var Afgrøden Kaalroer, i 1929 Byg, derefter Hvede, i 1931 Runkelroer, hvorefter kom Havre

Forsøgsarealet (midt i Billedet).

S. P. Sørensen fot.

med Udlæg; i de to sidste Aar har Afgrøden været Kløver og Græs.

Angaaende Vejrforholdene skal bemærkes, at Sommeren 1927 var vaad i Perioder, hvorfor den smukke Afgrøde efterhaanden gik i Leje over hele Arealet. 1928 gav omtrent normal Nedbør i Vækstperioden. I 1929 var Forsommeren noget fugtig. Den følgende Sommer gav rigelig Væde, og i 1931 var Nedbøren forholdsvis stor i Maj og Juli. 1932 havde en tør Forsommer, men Juli Maaned gav rigelig Regn. Foraaret 1933 var tørt, men i Juni og Juli Maaneder kom der en meget stor Nedbør. 1934 gav en tør Sommer.

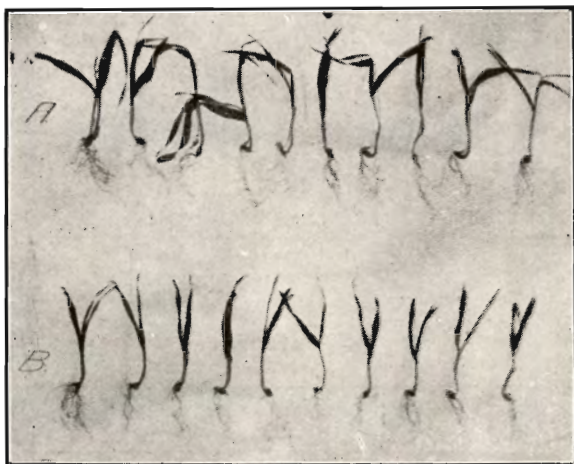
Der har ikke været Plantesygdomme af Betydning i Afgrøderne i de forløbne Aar. I Byg var der dog lidt Stribesyge, men et Angreb af Smelderlarver foraarsagede dog større Skade og bevirkede, at Plantebestanden blev noget ujævn.

I efterfølgende Tabel er aarsvis opført Udbyttet angivet i Foderenheder pr. ha og for drænet Areal som Forholdstal mod udrænet. Endvidere er Udbytteforskellen ved 11 og 22 m Drænafstand anført i Procent for hver Drændybde.

Desværre har Bearbejdningen af Udbyttetallene vist, at Forsøgsarealet ikke er helt ensartet. Dette Forhold skal imidlertid ikke behandles nærmere her, især da de paaviste Afvigelser ikke forrykker Forsøgets Hovedresultater.

Udbytte og Forholdstal for Merudbytte.

Drændybde cm	Dræna- af- stand m	Udbytte		Procent Merudbytte for 11 m Drænaafstand smlg. m. 22 m	Udbytte		Procent Merudbytte for 11 m Drænaafstand smlg. m. 22 m
		F. E. pr. ha	Forholds- tal		F. E. pr. ha	Forholds- tal	
1927 Havre					1931 Runkelroer		
Udr.	Udr.						
80	22	2002	100		4004	100	
		2203	110		7865	196	
80	11	2342	117	6	8503	212	8
115	22	2340	117		8888	222	
115	11	2171	108	÷ 7	8492	212	÷ 4
150	22	2414	121		7634	191	
150	11	2309	115	÷ 4	7689	192	1
1928 Kaalroer					1932 Havre		
Udr.	Udr.						
80	22	5967	100		3099	100	
		6833	115		3174	102	
80	11	6911	116	1	3212	104	1
115	22	7933	133		3690	119	
115	11	7767	130	÷ 2	3751	121	2
150	22	7444	125		3143	101	
150	11	7311	123	÷ 2	3366	109	7
1929 Byg					1933 Græs og Kløver		
Udr.	Udr.						
80	22	2088	100		3808	100	
		2806	134		5095	134	
80	11	3188	153	14	5144	135	1
115	22	3216	154		5129	135	
115	11	3648	175	13	5299	139	3
150	22	2432	117		4985	131	
150	11	2822	135	16	5185	136	4
1930 Hvede					1934 Græs og Kløver		
Udr.	Udr.						
80	22	2749	100		3934	100	
		3794	138		4272	108	
80	11	3751	136	÷ 1	4464	113	4
115	22	4010	146		4294	109	
115	11	4269	155	6	4454	113	4
150	22	3780	137		4208	107	
150	11	3788	138	0	4296	109	2

Bygplanter 1929. Martin Olsen fot.
A: fra drænet Jord. B: fra udrænet Jord.

Af Tabellen fremgaar følgende:

Havren har i 1927 givet mellem 10 og 20 pCt. i forøget Udbytte for Dræning, medens Udbytteforskellen ved 11 og 22 m Drænaafstand har været uden Betydning. Kærneudbyttet var iøvrigt noget for ringe, fordi der som nævnt var Lejesæd.

Kaalroerne gav en pæn Afgrøde og et Merudbytte for Dræ-

ning paa mellem 15 og 33 pCt. Ogsaa her var Udbyttet efter 11 og 22 m Drænaafstand praktisk talt ens.

I Bygafgrøden var Udbyttet for Dræning som Helhed stort, men Tallene viser betydelige Variationer, hvilket utvivlsomt for en stor Del skyldes Smelderlarverne. Der er Udslag for den tættere Dræning.

I 1930 blev der høstet Hvede, der har givet ca. 40 pCt. Merudbytte for Dræning, medens der ikke var nogen Forskel med Hensyn til Drænaafstanden*).

Det følgende Aar gav Runkelroer et meget stort Merudbytte for Dræning, nemlig ca. 100 pCt., men Udbyttet var ogsaa her af omtrent samme Størrelse ved de to Drænaafstande.

Afgrøden var derefter igen Havre, der ligesom i 1927 gav et

Runkelroer 1931. Martin Olsen fot.
Forhold mellem Roestørrelser fra drænet (øverst) og udrænet (nederst) Jord.

*) I 1935 vil 11 m Drænaafstand i samme Afgrøde antagelig give større Udbytte end 22 m.

forholdsvis lille Merudbytte for Dræning, ligesom Virkningen af den tættere Dræning var ubetydelig.

Høafgrøden gav i 1933 et forøget Udbytte paa ca. 35 pCt., men i den følgende Sommer kun ca. 10 pCt. Begge disse Aar viser Tallene meget ringe Stigning i Udbytte for den tætte Dræning.

Ved at foretage en Beregning af Dræningens Virkning i den her behandlede Periode, altsaa Aarene 1927 til 1934, viser det sig, at det gennemsnitlige aarlige Merudbytte har været 1246 Fo-

Hvedemark 27. April 1935. S. P. Sørensen fot.
Øverst: Udrænet Jord. Nederst: Drænet Jord.

derenheder pr. ha. Hvis man sætter en Foderenhed til 10 Øre, vil den hertil svarende Merindtægt altsaa blive ca. 125 Kr. om Aaret.

Forsøget har saaledes vist, at der har været en særdeles tydelig og i visse Aar meget stærk Stigning i Udbytte for Dræningen, men Udbytteforøgelsen har været forskellig fra Aar til Aar. Det ses endvidere, at Dræning med 11 m Afstand mellem Ledningerne som Helhed ikke har givet nogen væsentlig Fordel sammenlignet med 22 m. I Byg har der dog været en Stigning i Udbyttet paa ca. 15 pCt. til Gunst for den mindste Afstand, men det maa her erindres, at denne Afgrøde blev noget uensartet som Følge af det nævnte Smelderlarveangreb.

Det har Interesse i denne Forbindelse, at der ikke paa det fornævnte tilgrænsende Areal har kunnet ses nogen Forskel paa Vegetationen ved henholdsvis 15 og 30 m Drænaafstand. Arealet har her hovedsaglig været benyttet til Græs, der har givet fortrinlige Afgrøder gennem hele Perioden. Besparelsen i Udgift ved at gaa over til 30 m Drænaafstand kan for dette Areal med de nuværende Rør- og Arbejdspriser anslaaes til ca. 130 Kr. pr. ha.

Med Hensyn til Drændybdens Indflydelse paa Afgrødens Størrelse viser Udbyttetallene fra Forsøget ikke nogen sikker Retningslinie. Virkningen af de forskellige Dybder viser snart negative og snart positive Udslag. Det synes dog som om 115 cm Drændybde har været lidt bedre end den større og mindre Dybde, men Tallene er ikke tilstrækkeligt sikre til, at der kan fastslaaes noget i saa Henseende. Dertil er Afvigelserne mellem samhörende Parceller for store, og Grundvandstandsmaalingerne berettiger heller ikke til at antage, at en Drændybde paa 115 cm skulde give en bedre Afvanding end de andre Dybder.

Der er næppe Tvivl om, og Forsøget i Kvorning synes at understrege det, at vi har Lerjordsarealer, som er drænet stærkere, end det egentlig har været nødvendigt. Man kan ganske vist ikke uden videre overføre de anførte Forsøgsresultater til alle andre Lerjorder og langt mindre til andre Jordtyper, men der kan heller ikke ses bort fra, at det her drejer sig om en forholdsvis svær Lerjord, der ubetinget før Dræningen maatte betegnes som meget vandsyg, saa der var nogen Grund til at vente udpræget positiv Virkning i alle Afgrøder for en forholdsvis ringe Drænaafstand. Det vil have stor Interesse at se, hvordan det vil gaa i et særligt vaadt Aar.

Endvidere haves foreløbige Resultater fra et Forsøg med Dræning af tidligere Hede under Abildtrup Overgaard i Vorgod Sogn, Ringkøbing Amt. Jordbunden har her den for opdyrket Hedejord karakteristiske Lagdeling af formuldet Mor iblandet Blysand paa løs Al, hvorunder findes Rødsand. Ved Forsøgets Anlæg var Arealet stærkt vandlidende og med en fremtrædende Sivbevoksning i en daarlig Græsmark. Jordbunden var stærkt vandholdig, hvilket ogsaa fremgik deraf, at der meget hurtigt samlede sig Vand i nygravede Huller.

Dette Forsøg blev anlagt i 1932 efter Ønske af afdøde Distriktsbestyrer Gisselbæk, Herning, der var stærkt interesseret i Afvandingsforsøg paa Sandjord.

Arealet er drænet med henholdsvis 20 og 30 samt 40 m' Afstand mellem Ledningerne og til en Dybde af 1,0 m. Til Sam-

menligning er et Parti udrænnet. Der foretages ugentlige Maalinger af Grundvandstanden, medens der ikke finder Vejninger Sted af Afgrøden.

Observationerne af Vandstanden viser, at der hidtil har været forholdsvis ringe Forskel paa Grundvandstandshøjden ved de tre nævnte Drænaforstande, og den store Afstand har virket tilfredsstillende. I Overensstemmelse hermed tyder de hittidige Iagttagelser paa, at der ikke har været Forskel i Udbytte paa stærkere og svagere drænnet Jord, medens det udrænedede Areal periodisk er stærkt vandfyldt.

Ved de systematiske Grundforbedringsundersøgelser, der nu har omfattet omtrent 532000 ha eller ca. 16 pCt. af Landets samlede Landbrugsareal, er 10 pCt. af de undersøgte Jorder kortlagt som stærkt vandlidende, medens 15 pCt. er betegnet som kold Jord. Den stærkt vandsyge Jord bestaar overvejende af Moser og Enge og i mindre Udstrækning af Agermark, medens de mindre vandlidende eller kolde Jorder som oftest hører til sidstnævnte Kategori.

Der er drænnet meget i de senere Aar, men de systematiske Undersøgelser viser, at der fremdeles er store Arealer, som ved Afvanding kan bringes til at give større Udbytte. De fornævnte Forsøg tyder stærkt paa, at det vil have stor økonomisk Interesse at faa et fyldigere Materiale, der kan belyse Virkningen af stærkere og svagere Dræning af vandsyge Jorder; men indtil Resultatet af mere omfattende Undersøgelser paa dette Omraade foreligger, vil det utvivlsomt i mange Tilfælde være tilraadeligt at lægge Drænledningerne med forholdsvis stor Afstand, idet der da senere kan indskydes flere Ledninger, hvis det viser sig nødvendigt. Denne Fremgangsmaade bør vist altid anvendes, hvor der er Tale om Dræning af mindre vandsyge Arealer, især hvis Jordbunden er sandet eller gruset i Undergrunden.

Om et Afvandingsforsøg paa Lavmose paatænkes der med det første udsendt en særlig Beretning.

Viborg, den 2. Maj 1935.

Fridlev Thøgersen.

FARLIG HEDE- OG PLANTAGEBRAND.

En større Hede- og Plantagebrand opstod Mandag den 6. Maj ved 1-Tiden i den nordvestlige Del af Them Sogn, hvor dette støder op til Vrads Sogn. Nærmere betegnet opstod Ilden i en Lynghede i Kanten af Børgelund Plantage, men med den kraftige vest-nordvestlige Vind gik Branden i sydøstlig Retning bort fra Børgelund, følgende Lyngarealerne op over Bakkerne Nord for Vejen fra Favrholt Bro til Sepstrup. Her bredte Ilden sig ind i et meget bredt Bælte, enkelte Steder i en Kilometers Bredde

Yngre Contortaplantning hærget af Ilden.

og raserede de mellemliggende tilplantede Dele af Siellenfeldt og Sepstrup Plantager, for derpaa med meget stor Kraft at springe over Sepstrup-Vejen og fortsætte i de samme Plantager mod Sydøst. Størstedelen af den mindre Valborghus Plantage blev derpaa hærget, og først her lykkedes det nu ved 7-Tiden at standse Ilden og hindre, at den fortsatte ind i Skærbæk Plantage.

Ialt er der hærget ca. 250 ha Land, men deraf er der dog næppe mere end ca. 40--50 ha Plantage, fordelt med ca. 15 ha under Siellenfeldt og Resten under Sepstrup Nedergaard og Valborghus, og for alle Plantagers Vedkommende hovedsagelig Bjergfyr, dog for Valborghus væsentlig yngre Grankulturer, saaledes at det ikke kan siges, at det for Træbestandens Værdi drejer sig om særlig store Summer.

De brændte Arealer tilhører Kaptajn Sielle og Familien Foss.

Branden opstod som Følge af, at en af de faste Skovarbejdere bankede sin Pibe ud, medens han var nede ved et Engareal for at flytte en Ko. Han mente selv at have slukket Pibeudkradset, inden han smed det fra sig.

Det skete viser altsaa paany, at man skal omgaas med Tobak og Ild med den pinligste Omhu, naar man i de tørre Foraars- og Sommermaaneder færdes i Lynghede og Plantage. Den mindste Gnist kan foraarsage uoverskuelige Katastrofer. Havde Vinden i

Ca. 20aarigt Granbælte raseret af Ild.

dette Tilfælde været nordlig, eller endnu værre østlig, havde Ilden baaret direkte ind paa de store Plantagearealer: Børgelund og St. Hjælland, der fortsætter i Gludsted-Komplekset, saaledes at Følgerne let kunde være blevet katastrofale.

Det er ofte understreget, at det som Regel ikke er som Følge af Uforsigtighed i Plantagerne, at Brandene foraarsages, med derimod som Følge af Uforsigtighed *udenfor* Plantagerne, og dette Tilfælde er et nyt Eksempel herpaa, et Tilfælde, der bør skærpe Agtpaagivenheden.

I de kommende Maaneder naar vi ind i Aarets tørre Maaneder, hvor det frem for nogen anden Tid gælder om at passe paa. Der kan her være Grund til at erindre om, at det er *forbudt* at afbrænde Hede i Tiden 1. Juli—15. September, og at der i

Lovgivningen er givet meget strenge Regler for Afbrænding af Hede og lignende. Det skal altid forud anmeldes til vedkommende Sogns Brandfoged, der derefter har Ansvaret for, at Afbrændingen sker under betryggende Former. Disse Forbud og Paabud er imidlertid ofte overtraadt, og i 1929 resulterede de mange Uforsigtighedsbrande i en justitsministeriel Rundskrivelse til Politimestrene om paa det nøjeste at forfølge saadanne Sager og indskærpe Brandfogderne at anmelde Overtrædelser. Der er Eksempler paa, at der er idømt Fængselsstraf for at have forarsaget Uforsigtighedsbrande.

has.

SKOVENDE-STARUP PLANTAGE.

I det nordøstlige Hjørne af Skads Herred ligger et lille Hedesogn — Starup hedder det —, som efter gammel Maal udgør 8600 Tdr. Land eller ca. 4745 ha. For knap 300 Aar siden var der kun 18 Ejendomme i Sognet, nu er der 116.

Den Udvikling, der i disse Aarhundreder er sket, er et Studium værd. 1790 var der 25 Ejendomme. I de næste 70 Aar indtil 1860 var det steget til 32, men kun $\frac{1}{8}$ Del af Arealet var under Plov. Saa tager Opdyrkningen og Udstykningen Fart, der graves Mergel, der pløjes Hede, og Mose omdannes til Græskultur. Disse Linier her skal ganske kort fortælle om Plantningssagen i Sognet, nærmere betegnet om Skovende Plantage.

Ca. 1 Fjerdedel af Sognets Areal er tilplantet med Naaletræer, og deraf udgør Aktieplantagerne, hvoraf der er tre, — foruden en ret stor privat Plantage — ca. 825 Tdr. Ld. Privatplantagen udgør — alt Jordtilliggende iberegnet — 540 Tdr. Ld. Men desuden er der ogsaa mange Smaaplantager rundt ved Gaardene og Husene, som giver Landskabet et eget Præg.

Skovende Plantage har Navn efter Gaarden, der efter gammel Stavemaade hedder Schou-Ende eller „Suænd“, og det betyder selvfølgelig som Navnet angiver, at Gaarden i sin Tid har ligget ved Enden af en stor Skov. Det bekræftes af en gammel Præsteberegning fra Aar 1638, men allerede den Gang var Skoven borte, det nævnes blot „At efter de gamles Udsagn laa Gaarden bagved en stor Skov“. Overleveringen er vist rigtig nok — en Del Egepurl og mange støre Trærødder i Moserne er et Vidnesbyrd herom. Nu kommer Navnet igen til sin Ret, idet Plantagen grænser op til den store Baldersbæk og Lundgaard Plantage.

Den 28. Februar 1899 stiftedes A/S Skovende-Starup Plantage. Gaarden Matr. Nr. 3 a ejedes da af Peder Lauridsen Hundebøll, og Aktieselskabet købte Ejendommen for 6000 Kr. Det er P. L. Hundebøll, der er Plantagens Stifter; han var en ualmindelig interesseret Plantningsmand; for ham var det gamle Fyndord en Virkelighed: „Hvor Ploven ej kan gaa og Leen ikke slaa, der bør et Træ at staa“.

P. L. Hundebøll er født i Fole i Sønderjylland 5. Maj 1837. Efter Krigen flyttede han i 1873 til Terpager ved Bramminge. Aaret 1889 købte han Ejendommen i Skovende af sin Søn Hans Hundebøll.

Gaardens Areal var paa 279 Tdr. Ld. Aktiekapitalen 10000 Kr. fordelt paa ca. 200 Aktier. Og det var saamænd et brydsomt Arbejde for L. P. H. at faa Aktierne solgt; thi vel var Sdr. Starup Plantage allerede i jævn Vækst og Hovborg i ret god Stil, men nogen særlig Begejstring var der ikke i al Almindelighed. Aktieprotokollen viser da ogsaa, at han beholdt selv en stor Part af Aktierne, og nogle købte han igen af Folk, der enten var bleven kede af det eller havde ondt ved at betale de 5 Kr. aarlig. Det tjener ham til Ære, at han ikke gav op. At Plantningssagen i Starup nu vises saa stor Interesse som Tilfældet er, baade i det smaa og store, har P. L. H. sin store Andel i sammen med Stifteren af Starup Plantage, Hans Pedersen. Plantagerne bidrog ogsaa til, at der blev plantet rundt om ved Gaardene og Husene, langs Markskel og Indhegninger, saadan at meget af Sognets Jord nu er indrammet af smukke Hegn, der skærmer og luner mod den ødelæggende og skarpe Nordvestvind.

A/S første Bestyrelse var Grdr. Hans Hansen, Sdr. Starup, Husmand Jens H. Thoftrup, Tofterup, og Th. Sørensen, Lundgaard. J. H. Thoftrup blev Selskabets første og dygtige Formand.

Saa toges der med Energi fat paa at faa Arealet tilplantet. Noget blev pløjet med almindelig Plov og undergrundsbehandlet. En Del blev reolpløjet, og det viser sig i Dag, at det sidste er langt at foretrække. I 1913 var Arealet tilplantet. Det er nu i god Vækst, og der sælges allerede meget Træ, baade Brændsel, Hegnspæle, Bygningstømmer og Gavntræ.

Der er ca. 18 Tdr. Ld. tilplantet med Bjergfyr — det bliver nu lyshugget og tilplantet med Rødgran og Sitkagran. Selvfølgelig er det kun i det smaa, der sælges Tømmer, men i 1933 byggedes der dog et nyt Udhus ved Plantørboligen, hvortil udelukkende brugtes af eget Træ. Det ser ud til, at Plantagen om faa Aar bliver — efter dens Størrelse — den bedste Plantage i Sognet. Men

da der er en ret stor Gæld paa Plantagen — grundet paa at Bygningerne var gamle, da Aktieselskabet overtog Gaarden — (i

1915 byggedes nyt Stuehus og nu i 1933 nyt Udhus) vil det vare en Aarrække inden den vil give nævneværdigt Udbytte. At det kommer i en overskuelig Fremtid er der ingen Tvivl om.

Som den første Plantør ansattes Niels Chr. Nielsen, Kokjær, der nu er Plantør i Løbners Plantage. 1904 antoges Martin Hundebøll, Rousthøje, til Plantør (Søn af Stifteren P. L. H.). Og det er ham, der har baaret Dagens Byrde i Plantningens første Tid. Han har gjort et stort Arbejde derude og tilplantet Plantagen.

5. Februar 1930 blev antaget som Plantør Ivar Hundebøll (Søn af M. H.). Den 5. Maj 1932 afsløredes en Mindesten i Plantagen paa en Trekant, hvor Vejen efter Vorbasse gaar fra Vejen til Plantørboligen. Stenen er en meget smuk Granitsten, pænt

Mindestenen for P. L. Hundebøll.
Til venstre staar Sønnen og til højre
Sønnesønnen.

tilhugget paa den ene Side, og den bærer følgende Indskrift:

Minde over
Plantagens Stifter
P. L. Hundebøll,
født i Fole 1837, død i Starup 1912.
Plantagen stiftet 1899.
Rejst af Aktieselskabet

Mindestenens Afsløring fandt Sted i øsende Regnvejr Kristi Himmelfartsdag, og Festsalen holdtes af Skovrider Chr. Christensen, Høllund Søgaard, nu Vorbasse.

Formanden Chr. Højbjerg omtalte Plantagens Stifter og overgav Stenen til Familien. En Sønnesøn af Stifteren, Mejeribestyrer Hundebøll, Darum, takkede paa Familiens Vegne for Stenen. De, der kommer ad Vejen fra Starup efter Vorbasse eller Hovborg, kan ikke undgaa at se Monumentet; det taler sit tavse Sprog til kommende Slægter om en Mand, der var med til at

forandre et Hedesogns Udseende i fordelagtig Retning. Hans Minde vil længe leve i Starup Sogn.

Chr. Højbjerg.

Kilder: L. Jespersen: Fra Starup Sogn og Aktieselskabets Forhandlingsprotokol.

LITTERATUR.

**Chr. Dalgas: Livserindringer og Erfaringer,
særlig vedrørende Heden og Hedeselskabet,**
100 S., trykt som Manuskript.

Efter Opfordring fra forskellig Side har fhv. Direktør i Hedeselskabet Chr. Dalgas samlet en Række Erindringer til en lille, meget smukt udstyret Bog, der dog ikke er bragt i Handelen, men privat udsendt.

Paa de ca. 100 Sider med det store og afvekslende Billedmateriale er der givet mange udmærkede Bidrag til Belysning af Hedeselskabets og Hedeopdyrkningens og Beplantningens Historie. Chr. Dalgas' Liv har jo fra Drengaaarene staaet i disse Opgavers Tegn, og der er vel i Virkeligheden kun meget lidt af det, der er sket i Hedesagen siden hans tidligste Ungdom, som han ikke direkte eller indirekte har været medvirkende i eller i Berøring med.

I Erindringerne fortælles om Aarene, der gik, fra han som 8-aarig Dreng første Gang var paa en Hedetur fra Hjemmet i Aarhus til Hesselvig Enggaard, og til han flytter fra Birkebæk efter næsten 50 Aars Færden der og ind paa Høllund Søgaard. Den første Hedetur foregik i 1870, og Turen foregik med Tog til Silkeborg, derefter til Fods ud til Grandonkelen, Etatsraad M. P. Bruun paa Sejlgaard ved Funder. Efter en Dags Ophold her bragte et Hestekøretøj de Rejsende ud til Isenbjærg Bakkeø, hvorfra man dengang kun saa Hede til alle Sider. Nu ligger Isenbjærg i den 6000 Tdr. Ld. store Gludsted Plantage. Videre hedder det: Fra Isenbjærg skulde vi tre Grenadere (Chr. Dalgas og to tolvaarige Fætre) gaa over Heden 3—4 Mil i Vest til Hesselvig Enggaard ved Skjernaen. Solen brændte, der var hverken Vej eller Sti, og Huse saa vi ingen af, saa det blev en lang og trang Gang, men paa Vejen kom vi dog ind i en Hede-gaard og blev læskede med Mælk og Vand, saa vi kom frem. Om Aftenen naede vi Hesselvig, der var en lav gammel Hede-gaard med ganske smaa Vinduer og Ruder i Stuehuset. Murene var af Ler, men var forstærkede ved Lag af Hedetørv, der naede

op til Vinduerne. Mit største særlige Indtryk af Turen var dette, at jeg mistede min Pengepung i Høladen.“

I 1885 blev Chr. Dalgas Forstkandidat, og Faderen foreslog ham da at indtræde i Hedeselskabets Tjeneste, enten som Skovrider eller som Ingeniør, — det sidste takket være Ingeniør Brøndstedts Anbefaling, og Chr. Dalgas valgte Skovrider, hvorefter han flyttede ind paa Birkebæk, der skulde blive hans Domicil helt til 1933.

Fra Birkebæk Have.

Vi skal i det følgende citere nogle Uddrag fra Bogen:

— Gamle Morville besøgte mig kun en Gang og da 1885 sammen med sin Søn Georg Morville, som var blevet Skovrider ved Hedeselskabet samtidig med mig med Viborg Amt som Distrikt. Morville senior og Morville junior kom paa Besøg til en lille Jagt, og jeg erindrer, at junior ved en Fejltagelse skød en Urhøne, hvilket ikke var lovligt og foranledigede seniors Vrede. Om Natten laa senior og junior i et lille Sovekammer og jeg i en Stue ved Siden af. Jeg hørte da senior forsøge paa at tælle sig i Søvn, men det var med Afbrydelser: „1415—1416—1417—1418—1419— din skammelige Knægt! —1420—1421—1422— din taabelige Knægt! —1423—1424—1425 o. s. v.

— — —
 Det varede ikke længe, førend jeg lærte af Vestjyderne at handle. For at kunde drive Birkebæks Agerbrug paa fornuftig Maade, maatte jeg kunde købe og sælge Kreaturer m. m. som andre, og jeg tog hurtigt ved Lære.

Af min Fader havde jeg faaet to Remonter, to brune gode, men ikke helt unge Vallakker, og af Munk (den tidligere Bestyrer paa Hesselvig og senere Birkebæk) havde jeg købt en gammel, men iøvrigt god Fjedervogn med hjemmelavet graat Betræk. Med dette mit Køretøj kørte jeg engang i 1889 sydpaa, idet jeg skulde træffe min Fader i Paabøl Plantage.

Idet jeg nu kommer nordfra til Tarm—Sdr. Omme Landevejen kommer der et andet Køretøj vestfra: smukke hvide Heste spændte

J. C. Christensen taler ved et Hedeselskabsmøde i Birkebæk Have.

for en lille Fjedervogn med rødt Plys-Betræk. Dengang havde man ikke saa travlt som nu i Bilernes Tid, og skønt jeg ikke kendte Ejeren af det kommende Køretøj — og han ikke mig — kom vi i Snak. Saa siger han, „at det var da slet ikke saa galt et Køretøj, jeg havde“, og jeg siger det samme til ham. — Vi kommer i Handel, og det endte med, at vi byttede Køretøj, Heste, Vogne, Seletøj og Piske paa nævnte Vejrhjørne, saaledes at det gik lige op.

Jeg kørte da videre til Paabøl med hvide Heste, forsølvet Seletøj, ny Pisk og den røde Vogn. Min Fader undrede sig lidt, men var ikke utilfreds. Den lille røde Vogn har jeg endnu — ca. 45 Aar efter.

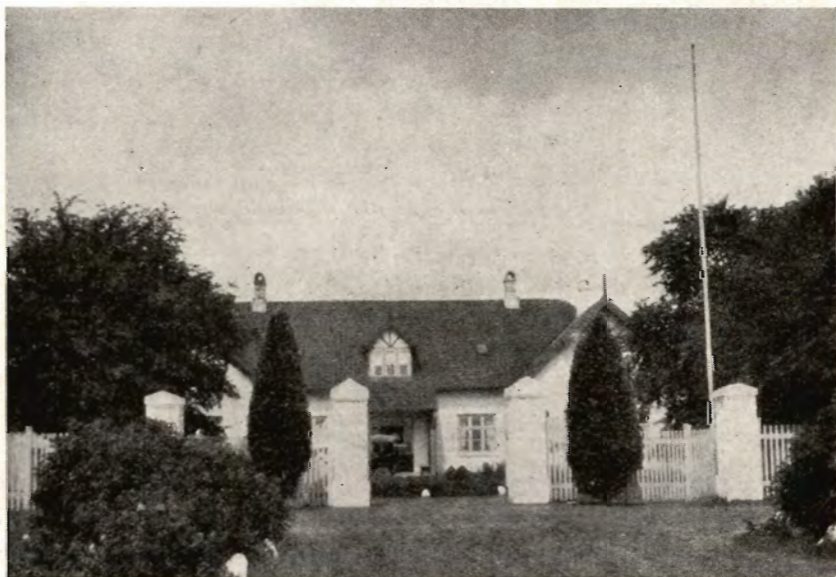
— — —
Omkring 1890 kom jeg til en Mand i Hodsager Sogn, der ønskede anlagt en Plantage. Da vi nu havde talt noget sammen, spørger han mig, om jeg ikke kender hans Broder, Anders Christensen i Skarrild, „Jo“, svarede jeg, „det gør jeg rigtignok,

han er en af mine gode Plantører.“ — Ja, siger han, om jeg saa ikke vilde bringe hans Broder en Hilsen fra ham og sige, at hans Kone var død. Det overraskede mig noget, at jeg saaledes ganske tilfældigt skulde bringe Anders dette Dødsbudskab, men jeg lovede at bringe det.

„Men“, siger Manden saa, „vil de saa ikke fortælle min Broder, at de er bleven gift igen.“

Det maatte jeg ogsaa love. — Saadan var Forbindelserne dengang.

— — —
Interessant fortælles der i Erindringerne om hvor famlende

Fra Høllund Søgaard 1923.

man stod i mange væsentlige Spørgsmaal, som senere har klaret sig. Saaledes varede det jo længe, inden man fik Beviserne for, at de af Forfatteren først gennemførte stærke Hugster i Blandingerne af Gran og Bjergfyr, saaledes at Granerne fik Lys og Luft, var det rigtige, skønt det brød med de hidtidige forstlige Principper om „Slutningen“ i den unge Alder. — Der omtales de første Forsøg med Trækulsmiler og Tjæreovne og den stigende Udnyttelse af Plantagernes Brændeoverskud.

— — —
Om Oprettelse af „Jydsk Myremalms- og Plantningsselskab“ hedder det: Selskabets Kapital var kun lille, 5000 Kr., hvoraf Holger Petersen tegnede Halvparten og jeg lige saa meget. Jeg

købte da de første 500 Tdr. Ld. ved Ilskov for 1450 Kr., og Plantningsarbejdet begyndtes. 1898 havde vi Generalforsamling, hvor ogsaa Godsejer Lichtenberg m. fl. var med. Efter denne kørte vi til Viborg forbi det gamle Gedhus, hvortil der hørte godt 1000 Tdr. Ld. Hede. Da vi kom dertil sagde Holger Petersen, at han syntes ogsaa Gedhuset burde købes og beplantes, og idet han rakte en Finger i Vejret, spurgte han, hvem der stemte derfor. Lichtenberg og jeg rakte ogsaa hver en Finger i Vejret, og hermed var dette vedtaget. — Ved offentlig Aktietegning blev det til Plantningsselskabet Sten Blicher.

— — —

Forfatteren gennemgaar Aarene og disses vigtigste Begivenheder og dvæler saaledes særligt ved Plantningsforeningernes Oprettelse. Den første, der stiftedes ved Hedeselskabets Hjælp, oprettedes i 1887 af E. Dalgas i Herning som Hammerum Herreds Have- og Plantningsforening. I 1902 dannedes de samvirkende Plantningsforeninger med nuværende Provst E. K. Thyssen som første Formand. Interessant fortælles om Forberedelserne til Optagelsen af Arbejdet i Sønderjylland under og efter Genforeningen og om de følgende lykkelige Arbejdsaar sammen med J. C. Christensen.

I Erindringerne nævnes med Tak gamle Venner og Medarbejdere.

Erindringerne slutter med et Par Kapitler med aktuelle Betragtninger om Hedeselskabets Bidrag til Afhjælpning af Arbejdsløsheden, om Erfaringer med Naaletræshegn og om Plantagernes Indflydelse paa Nedbørsforholdene.

Det her foreliggende Arbejde vilde sikkert have interesseret i meget vide Kredse, om det havde været offentligt tilgængeligt.

Ludvig Svendsen: Fuglenes Ø i Øresund.

(Gyldendal.)

I meget smukt Udstyr og pragtfuldt illustreret har Gyldendal udsendt Ludvig Svendsen: Fuglenes Ø i Øresund. Denne Bog om Saltholm vil blive modtaget med Glæde og Interesse af alle Naturvenner. Uden Kunstlethed fortælles om Øens ret enestaaende Fugleliv Aaret rundt, saaledes at man faar et saare tiltalende Billede af Fuglelivets frie Udfoldelse, saadan som det finder Sted her. Skildringerne er suppleret med lærerige Beretninger om Jagtoplevelser paa Øen.

NYE PLANTAGEAREALER.

Nr. 2817 A. *Hjartbro Sandagergaard Plantage*, ca. 9,6 ha, Bevtoft Sogn, Nørre Rangstrup Herred, Haderslev Amt. Plan-

tagen ejes af Gaardejer N. R. Nielsen, Hjartbro pr. Bevtoft. Arealet bestaar af gammel Agermark. Arbejdet er paabegyndt.

Arbejdet ledes af Skovrider Fromsejer.

Nr. 2818 A. *Østerdam Plantage*, ca. 16,3 ha, Nørre Snede og Klovborg Sogne, Vrads Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Brødrene Kristen og Aage Olesen, Øster Damgaard pr. Nørre Snede. Arealet bestaar af gammel Agermark. Arbejdet er paabegyndt.

Arbejdet ledes af Skovrider Fr. Piper.

Nr. 2819 A. *Arrild Nørrehede Plantage*, ca. 9,9 ha, Arrild Sogn, Tønder Amt. Plantagen ejes af Gaardejer R. Laustsen Bergholt, Arrild. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Fromsejer.

MINDRE MEDDELELSER.

Afdelingsleder *N. Basse* har den 1. Juli 1935 været 25 Aar i Det danske Hedeselskabs Tjeneste.

Afdelingsleder *F. Thøgersen* kan samme Dag fejre 25-Aarsdagen for sin Ansættelse i Hedeselskabet. Hr. Thøgersen har dog i nogle Aar virket udenfor Hedeselskabet, idet han i sin Tid var knyttet til Statens Grundforbedringsarbejde.

*

Landboforeningerne og Husmandsforeningerne samt Repræsentanter for en Række andre Institutioner har udsendt en Opfordring til at samle Bidrag til Rejsning af et Mindesmærke for afdøde Forstander *L. P. Jacobsen*, Tylstrup. Mindesmærket skulde rejses paa et egnet Sted i Vildmosen. — Bidrag kan sendes til de jyske Landboforeningers Kontor i Aarhus. Postkonto 6962.

*

Direktør *Chr. E. Flensburg*, Hedeselskabet, er udnævnt til Ridder af den norske *Set. Olavsordens* 1. Kl.

*

Nordiske Jordbrugsforskere afholder i Dagene 3.—6. Juli Kongres i København med forskellige Ekskursioner ud over Landet i de følgende Dage.

En Ekskursion for Gødnings- og Jordbrugs- Interesserede vil efter de foreløbige Planer overnatte i Viborg Natten til den 8. Juli og derpaa den følgende Dag besøge Husmandskolonien i Frederiks, og efter en Frokost i Herning fortsætte til Godsejer *Hasselbalchs* Ejendom „Heimdals“.

En anden Ekskursion for Kulturteknikere vil Søndag den 7. Juli besøge Tøndermarsken og Dagen efter „Heimdals“ og Hvide Sande. Det ordnes derefter saaledes, at de Deltagere, der ønsker det, kan fortsætte bl. a. til Hedeselskabets Dræningsforsøg ved Kvorning.

Statsanstalten for Livsforsikring.

Livsforsikringer — Livrenter — Pensionsforsikringer.

MORSØ BRÆNDEOVNE

virker som Døgnbrændere.

Leveres i 8 Størrelser
med eller uden Kogerum.

Rigelig Plads
for $\frac{1}{2}$ Meter Brænde.

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
Kongelig Hofleverandør,
NYKØBING MORS.

Hotel
PHØNIX
Viborg

Byens Hotel
Telf. 50—257

Landbrugslotteriet.

Største Gevinst Værdi 80,000
Kr. Præmie 10,000 Kr. Ialt
i en Serie 38,000 Gevinster
+ en Præmie. — Tils.
Kr. 1 Million 823,460. —
Trækkes samtidig med
Klasselotteriet.

Lodsedler faas hos alle
Kollektørerne samt i
Hoved-Kollektionen, *Frede-
riksberggade 2, København K.*

Drænrør.

Røde Drænrør fra 2" — 8" al-
tid paa Lager. Forlang Tilbud.

1/8 Aalborg Teglværker.

Boulevarden 21. Telf. 24 & 305.

Stryg elektrisk

Assurance-Compagniet
BALTICA ^{A/S}

København K.

Bredgade 42.

A/S L. Hammerich & Co.
Specialforretning i Bygnings-
artikler. Grundlagt 1854.
Telefon Nr. 7050 (3 Linier).
Aarhus.

N.
K.
T.

"DANSK STAALGÆRDE"

FRA $\frac{1}{2}$ NORDISKE KABEL-OG TRAADFABRIKER

BEDSTE OG BILLIGSTE
MEGN TIL

KREATURFOLD, HAVE,
MARK, SKOV ETC.

Faas hos enhver Isenkræmmer og Købmand.

N.
K.
T.

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF.

Sophus Berendsen ^{A/S}

København Aarhus
Raadhusplads 37 Kannikegade 18

Alt Entreprenørmateriel.

Damp- og Motorlokomotiver,
Gravemaskiner, Tipvogne,
Spormateriel.

Leverandør til Hedeselskabet.

Lyskopi - Zinktryk

Aarhus Lys- &
Zinktrykanstalt

Møllegade 11, Aarhus

Husmændenes Ulykkesforsikring.

Oprettet 1916.
Anerkendt af Socialministeriet.

Tegner lovpligtige og frivillige
Forsikringer efter Ulykkesforsik-
ringsloven med Adgang til Stats-
tilskud, samt Ansvarsforsikringer
for mindre Land- Skov- og Ha-
ve-Brugere, Haandværkere og
ligestillede.

De frivillige Ulykkesforsikrin-
ger omfatter alle Ulykkestilfælde,
der indtræffer indenfor Europas
Grænser.

Ansvarsforsikringen omfatter
blandt andet ogsaa Skader for-
voldt af Hunde.

*Laveste Præmier!
Kulant Behandling!*

Foreningen omfatter ca. 160,000
Personer.
Udbetalt i Erstatninger ca. 6
Millioner Kroner.

Nærmere Oplysninger faas ved
Henvendelse til Distriktsforstan-
derne, Tillidsmændene eller Ho-
vedkontoret:

Nørre Voldgade Nr. 16,
København K.
Telefon Central 383.

Dansk Plantageforsikringsforening

tegner Forsikring af Genplantningsværdien for Naaetræs-
plantager overalt i Danmark. Indskud een Gang for alle
50 Øre pr. ha, dog ikke under 1 Kr. Aarlig Præmie pr ha
15 Øre, dog ikke under 50 Øre. Vedtægter og Indmeldel-
sesblanketter faas ved Henvendelse til

FORENINGENS KONTOR I VIBORG.

^{A/S} Varde Staalværk, Varde.

1. Kl. Staalstøbegods til Tip-
vognshjul, Bremsklodser og
andet Entreprenørmateriel. —

Ildbestandigt „Vardan“. — Manganstaa.

Ceres

ØL-MINERALVANDE

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring.

Tell. 14.350. - Gensidigt. - Reventlowsg. 14, Kbhvn. V. - Statsanerkendt.

Ansvarsforsikring

Automobillforsikring

Henvendelse til Kredens Tillidsmand eller til Kontoret.

Dansk Andels-Ægeksport

Kgl. Hofleverandør

er Producenternes
egen Forretning og
yder derfor disse
det fulde Udbytte.

Hovedkontor:

Vester Voldgade 7 og 9,
København V.

**BENZIN PETROLEUM
MOTOR OLIER
BRÆNDSOLSOLIER**

Sprøjter

alle Slags fabrikører

B. Søndergaard, Silkeborg.
Leveret i Tusindvis. Forlæng illustre-
ret Katalog. Smaa Priser.

Hedeselskabets Skrifter.

I Anledning af 100 Aars Dagen for E. M. Dalgas' Fødsel har Hedeselskabet udsendt i særlig smuk Udstyrelse E. M. Dalgas' smukke Værk „Geografiske Billeder fra Heden“, der faas tilsendt fra Hedeselskabets Kontor i Viborg mod Indsendelse af 1 Kr. 50 Øre.

Endnu haves et Oplag af C. Nyrops Jubilæumsskrift „Det danske Hedeselskab 1866—1916“. et smukt illustreret Værk, der faas frit tilsendt ved Indsendelse af 5 Kr. til Hedeselskabets Kontor i Viborg.

Ligeledes har Hedeselskabet udarbejdet et nyt Plantagekort over Jylland med alle de gennem Hedeselskabet, Statsskovvæsenet og Klitvæsenet til Udgangen af 1927 anlagte Plantager.

Kortet faas mod Indsendelse af 1 Kr. plus Porto til Hedeselskabets Kontor i Viborg.

„Nogle Erfaringer vedrørende Anlæg og Drift af Plantager“ ved Chr. Dalgas faas frit tilsendt for 50 Øre.

„Jyllands Hedeskove“. Ved Rasmus Mortensen. En Bog paa 61 Sider og rigt illustreret. Bogen giver en udmærket Fremstilling af Hedeskovenes Historie, og skildrer Statens, Privatmands og Hedeselskabets Indsats for at genrejse de faldne Storskove i Midt- og Vestjylland.

Bogen faas frit tilsendt mod Indsendelse af 1 Kr. 50 Øre til Hedeselskabets Kontor i Viborg.

„Fra Skov og Hede“. Ved A. Oppermann. Særtryk af Hedeselskabets Tidsskrift. Et Værk paa 317 Sider med 236 jortrinlige Billeder og Illustrationer.

I let og elegant Form har Forfatteren i 36 Artikler behandlet de enkelte Træarter, deres Naturhistorie, Dyrkning, Vækst og Udbytte i Skov som paa Hede, og disse Artikler er bleven samlet i en Bog „Fra Skov og Hede“, der faas frit tilsendt fra Hedeselskabets Kontor i Viborg for 5 Kr. 50 Øre.

Beløbene kan om ønskes indsendes i Frimærker.

Johannes Rain & Søn

SKOVFRÖKONTORET

Köbenhavn-Valby

De forenede Kalkværker

Tlf. 25 Thisted Tlf. 25

Fabrikation af prima pulveriseret Gødningskalk (97%) samt pulveriseret brændt Kalk „Separator Pulverkalk“ til saavel Gødnings- som Murbrug. — Billige Priser og fordelagtige Betingelser. Foreninger indrømmes Rabat.

„KUSTOS“ KREATURFORSIKRINGSFORENING
STIFTET AF DANSKE LANDMÆND 1881
FORSIKRER HESTE, KVÆG, FAAR OG SVIN
KONTOR: HAVNEGADE 4, AARHUS TELEFON NR. 1300

Aktieselskabet

Frederiksholms Tegl- og Kalkværker.

Hovedkontor: Vesterbrogade 12, København V. Tlf. Central 282

Mursten — Tagsten — Drainrør
Kalk m. m.

Ellidshøj Kridt- og Kalkværker

ved Chr. Sørensen.

Telefon 4. Ellidshøj St. Telefon 4.

Fabrikation af prima Gødningskalk (95%), pulveriseret og upulveriseret, samt Foderkridtmel til billigste Dagspriser.

Foreninger indrømmes Rabat.

Nivaagaards Teglværk.

Telf. Nivaa Nr. 9. Nivaa St.

Drænrør i alle Dimensioner fra 2" til 15". — Lerrør med og uden Muffe fra 6" til 15".

— Forlang Tilbud. —

J. C. HALVORSEN

Kroghsgades Cementstøberi
AARHUS

Kontor: Dannebrogsgade 20
Telf. 5019—5020

Imprægn. Cementrør, anerk. af Autoriteterne som fuldstændig Erstatning for glass. Lerrør. Monierrør. Maskinstampede Rør. Brøndringe. Dagens billigste Pris. — — Forlang Tilbud. — —

Vore anerkendte

- RØDE DRÆNRØR -

føres altid paa Lager fra 2" til 8".

Tilbud til Tjeneste.

A/S Gammelgaard Teglværk,
Skive.

Telefon 187.

HOLSTEBRO SVINESLAGTERI

HØJESTE DAGSPRIS BETALES FOR SVIN

TLF. NR. 40

UDSALGET NØRREGADE TLF. NR. 457

DRIK JYDSK ØL I JYLLAND

Redaktion: Afdelingsleder N. Basse og Direktør, Skovrider C. E. Flensborg, Viborg.

Carlo Mortensens Bogtrykkeri. Viborg.

DENATURERET SPRIT

93%
MØRKEBLAA
EMBALLAGE

95%
SNEDKERSPRIT
GUL EMBALLAGE